

se ni še stanovitno lepo vreme moglo narediti. Bog obvaruj letošnje vrte, polne krasnega cvetja, kake škode 24. maja!

Znanstvene stvari.

Zapisnik

48. odborove skupščine Matice slovenske

v Ljubljani 8. maja 1880.

Udeležilo se je te seje 16 odbornikov, in sicer gospodje: dr. Jan. Bleiweis, dr. Anton Jarc, Anton Kržič, Jos. Marn, Matej Močnik, Luka Robič, Fr. Souvan, Fel. Stegnar, Iv. Tomšič, Iv. Vilhar, dr. Jer. Zupanc, Vilib. Zupančič, Peter Grasselli, Matej Vodusek, A. Praprotnik kot zapisnikar in prof. Mih. Žolgar iz Celja.

Dosedanji predsednik dr. Jan. Bleiweis pozdravlja zbrane odbornike, dajaje jim pogum, češ, da naj ne gledajo na nezaslužene napade nekaterih udov in da naj toliko bolj z zedinjenimi močmi delajo na korist Matici, ter želi, da bi to skupno prizadevanje odbornikov in družbenikov še posebno tudi podpirali gospodje poverjeniki, ki so Matici desna roka, da bi tako čedalje bolj napredovala Matica Slovenska.

Zapisnika 47. odborove seje in 16. občnega zbora se odobrita.

Potem je prišla na vrsto volitev prvosednika, podpredsednikov, blagajnika, tajnika in drugih posameznih odsekov.

Dr. Bleiweis bi predsedstvo „Matice“ rad odložil in bil samo odbornik, kakor je bil vsa leta poprej, dokler sta dr. Toman in dr. Costa živela.

Po predlogu dr. Jarčevem in prof. Marnovem zbor enoglasno izvoli dr. Jan. Bleiweisa za prvosednika z vsklikom: „dokler on živi, druge volitve ni!“

Dr. Bleiweis se udá naposled prošnji zbranih odbornikov ter prevzame predsedstvo in ob enem tudi vredništvo „Letopisa“ Matice slovenske s tem pogojem, da ga podpirajo gospodje odborniki iz odseka za izdavanje knjig. — Za podpredsednika sta bila izvoljena gospoda dr. Anton Jarc in Peter Grasselli, med katerima se poslednji za to čast zahvaljuje in prosi, da bine njega, kot novince v odboru, temuč koga drugega volili za prvosednikovega namestnika. Naposled se udá odborovi želji, in prevzame podpredsedništvo. — Za blagajnika je enoglasno izvoljen g. Ivan Vilhar, kateri ta posel zopet prevzame. — Za tem pride na vrsto volitev tajnika. Dosedanji tajnik Andrej Praprotnik želi, da bi tajništvo prevzel kdo drug izmed odbornikov, ali pa naj bi se postavil samostalen tajnik, ker njemu manjka časa, da bi tajništvo mogel opravljati tako, kakor zahteva ta posel. Po predlogu prof. Žolgarjevem odbor naprosi dosedanjega tajnika, da naj bi gledé na finančne razmere Maticine vsaj še nekaj časa oskrboval tajništvo. Gosp. Praprotnik prevzame še tajništvo do konca letošnjega leta, potem naj bi pa odbor kakor koli ukrenil, da se tajništvo oddá komu drugemu. — Za knjižničarja je bil izvoljen gosp. Fel. Stegnar, — za pregledovalca društvenih računov gosp. Klun, — za ključarja pa se izvolila gospoda Kržič in Robič. — V odsek za gospodarstvo so se izvolili gospodje: Klun, Souvan, Tomšič, Vilhar, dr. Zupanc in Grasselli, — v odsek za izdavanje knjig gospodje: dr. Bleiweis, Klun, Marn, Vavrú, Vodusek, Zupančič, Kržič, Močnik, Tomšič, Praprotnik, Erjavec, Hubad, Šuklje, Urbas.

Potem poročata gosp. dr. J. Bleiweis in Stegnar o rokopisu „Okno in vid“; njuni nasvet je enoglasen, da je delo vredno, da ga Matica na svetlo dá, vendar je treba sèm ter tje nekaterih poprav; zato se gosp. pisatelju po želji njegovi rokopis vrne s dostavkom, naj bi ga kmalu za natis vredil.

O spomenici na čast Kopitarjeve stoletnice in o „Letopisu“ sklene se, naj predsednik razglasi poziv, v katerem gospode pisatelje vabi k udeležbi. Nasvèt prof. Žolgarja, naj bi književni odbor nekatere pisatelje še posebno pismeno vabil na sodelovanje, in nasvèt gosp. Grasselli-ja, naj bi odbor osnoval program, o katerih strokah želi Matica rokopisov za izdavanje knjig, si je odbor „ad notam“ vzel.

Prof. Marn poroča o Šumanovi „Slovenski slovnici“ in je kot vrhunec slovniške véde priporoča, da bi jo Matica sprejela in natisnila. Določi se: odsek za izdavanje knjig naj konečno izreče, ali naj „Matica“ Šumanovo obširno delo dá uže letos, ali še le prihodnje leto na svetlo.

Rokopis: „Slovani v obče in s posebnim ozirom na Hrvate in Srbe“ se ne sprejme, ker je „Matica“ uže enako stvar priobčila in ker delo po vsem ni izvrno.

Gosp. Robič v imenu gospodarskega odseka nasvetuje, naj se gospej Šolmajerjevi za poprave in naprave, ki jih je preskrbela v kuhinji Maticine hiše, od najemščine — za čas od sv. Jurija do sv. Mihaela — odšteje 30 gold. Predlog se sprejme.

O točki „posamezni nasveti“ oglaší se prof. Žolgar ter izreka željo, da naj bi se imenik Maticinih udov bolj natanko sestavljal. Opomnja se je vzela na znanje z dostavkom, da se bo po njej kolikor moči ravnalo.

Poziv slovenskim pisateljem!

Ker mi je častiti odbor Maticin zopet dal nálog vredovanja njenega „Letopisa“ in nimamo še za nj dosti gradiva nabranega, obračam se z vljudno prošnjo do cenjenih pisateljev naših, naj so znanstvenemu našemu zavodu s primernimi spisi na pomoč. Obračam se pa še s posebno prošnjo do tistih naših rodoljubov, ki v prvi vrsti slovenskih pisateljev stojijo, naj mi pošljejo za „Letopis“ pripravnih člankov, da po njih dobimo potem zglede, kakošna naj bode tvarina in oblika Maticinih spisov.

Kar sem povdarjal v svojem pozivu leta 1878., to povdarjam tudi danes, da znanstveni članki v „Letopisu“ se z ozirom na različnost njegovih čitateljev ne smejo previsoko spenjati v učenostno višino, zabavni članki pa naj tudi imajo nekoliko poučnega zrnja v sebi. Gotovo bi tudi sestavki iz zemljepisja ali povestnice slovenske ali slovanske v obče, zanimale čitatelje. Samo po sebi se pa razumeva, da preobširni spisi ne ugajajo „Letopisu“, kateremu načelo je prislovica: „variatio delectat“.

Da pa more tisek Maticinih knjig brez zadržka napredovati in da pride „Letopis“ koncem leta na svetlo, dodajam tudi še to prošnjo, naj se častiti pisatelji, ki imajo gradiva morebiti uže kaj pripravljenega ali ga nameravajo pripraviti, kolikor moči podvizajo, da kmalu prejmejo dogotovljene rokopise.

Zdaj pa še nekaj.

Maticin odbor, kakor je znano, je prvi sprožil misel, naj se meseca avgusta slavi spomin stoletnice, kar se je rodil Jernej Kopitar v Repnjah na Kranjskem, po katerem smo Slovenci jako zasloveli med učenim svetom; v letošnjem občnem zboru Maticinem sem poročal o dotični korespondenci s sl. profesorjem vitezom Miklošičem. Rada bi tedaj Matica slovenska Kopitar-

jev spomin poslavila s spomenico, to je, posebno knjigo, ki bi jo njemu na čast na svitlo dala. Spomenica naj bi v ne preveliki obširnosti posebno razpravljala Kopitarjevo znanstveno delovanje z dodanimi živopisnimi črticami, da se Slovenci vsi soznanijo bolj natanko z učenjakom velikanom, ki nam je na toliko slavo.

V to svrho vljudno vabim gospode pisatelje, katerim je Kopitarjevo znanstveno delovanje znano, naj mi v treh mesecih, to je, do konca avgusta letošnjega leta blagovolijo poslati rokopis, da pride potem do konca tega leta v pristojni knjigi na svitlo.

To so želje, s katerimi se obračam do častitih naših pisateljev, proseč jih prijazne podpore, z dostavkom, da so jim po pravilih Matičinih zagotovljene nagrade za vsak sprejeti članek, ki ga pisatelj izrekoma ne daruje Matiči.

V Ljubljani 16. maja 1880.

Dr. Jan. Bleiweis,
Matici slovenski predsednik.

Slovstvene stvari.

Pobirki.

Spisuje Davorin Trstenjak.

1.

Roune.

Profesor dr. R. G. Puff piše v svoji knjigi: „Marburger Taschenbuch, Graz 1854“, str. 8.: „Die mittteleuropäische Baumwelt findet am Pacher als Repräsentanten die Buche und Fichte, deren vom Wind gebrochene Stämme, am Pacher Ronen genannt, Genista und Cytisus umhüllen.“

Pohorci izgovarjajo: roune ali raune iz: rovine, kakor: noune, iz: novine.

Korenika besedi je: ru, evellere, ausreissen, iz katere tudi: ru-no, volna, analogično lat. vellus iz vello.

To besedo nahajamo od Pohorja do švicarskih planin, — znamenje, da so nekdanj Slovani bili tudi po Švicarskem naseljeni, in se tudi v act. murens. (Kopp, Vindic.) omenjajo: „homines, qui vocantur Winde“.

V pustarinski dolini po Schöpfu (Tirol. Idioticon, str. 563) rône, rûne, umgestürzter, im Walde liegender Baumstamm, bavarski: die rôn en (Schmeller, III, 105.), švicarsko: die rôn (Stadter, Versuch eines schweizer. Idiotikons, Aarau 1812. II, 280). Po Tirolskem v pesmah: „über stain und über rôn en“ (Sentling 16. A. 1), to je čez kamenje in čez izrovana debla. Roune so torej rovine, eradicatae arbores, novoslov. rv-ati, rv-em, ru-jem, evello, evadico, iz te korenike tudi novoslov. ry-l, Stammstück.

2.

Gungk.

V tirolskem Vinschgau-i, katero ime ima dr. Prininger za skazeno: Windischgau, se pašnik med hribi veli: Gungk. Schöpf (Tyrol. Idiotic. stran 224) piše: Gungk, Weideplatz zwischen Hügeln. Köfler je hotel to besedo iz lat. concalare razložiti! Gungk je skazeno iz slov. gon-ik, dialekt. gun-ík, po Miklošiču: Viehtrieb, Belostenec ima: gon-im, deduco pastum gregem, polsk. gon-i-dlo, Weidefest, litovsk. ganyti, Vieh hüten, gan-yk-lis, Viehtrift. Gungk je torej gonik, pašnik, kraj, kamor živino na pašo gonijo.

Ibn Foslan, arabsk pisatelj, piše o ruskih Slovanih,

da je njihovo veselje v gozdih živeti, da brez sekire nikdar ne grejo od doma, in da radi na vrvič gonijo svoje kravice seboj.

V teh kratkih vrsticah je naslikana zgodovina naseljevanja Slovenov. Svojimi rodbinami in čredami so potovali od iztoka v zahod, in prikorakali kot mirni obdelovalci ledin in goščav od Kavkaza do helvetskih planin; zgodovina jih sicer ne imenuje, ker niso bili vojašk narod, ki bi druge podjarmoval, temuč naselili so se mirno med Kelti in Germani, njihovimi gospodarji, in jim pustili mnogo besed iz svojega kmetijskega življenja, celó imena za krave, kakor: riža (Schottky — Bilder aus der süddeutschen Alpenwelt, str. 189 — piše: „rizza, im Zillerthal eine dunkelrothe Kuh, die über den Rücken einen weissen Streifen hat“), lisaj, eine Kuh, die auf der Stirne einen weissen Fleck hat, toraj lisa — lisasta krava so prijeli ti Nemci, če niso poslovenjeni Nemci — od Slovenov.

Domače stvari.

Pravljica o Hmelniškem gradu na Dolenjskem.

Meseca avgusta preteklega leta šel sem peš iz Novega mesta v Mokronog. Dobro uro od Novega mesta se pride pod grad Hmelnik (Hopfenbach), kateri stoji četrto ure od pota. Tu se mi pridruži kmet iz bližnje vasi. Na vprašanje, ne vé li kaj povedati mi o tem gradu, kedaj je bil sezidan, ali kaj se pripoveduje o njem? začne mi pripovedovati tako le: Ta grad je zeló star, pa kedaj je bil sezidan, se ne more vedeti, le toliko se vé, kako so ga zidali. Imeli so namreč pri zidani sto kamél (velblodov), katere so vodo nosile iz morja, in sicer tako, da jih je šlo 50 vedno z vodo obloženih proti gradu, 50 pa nazaj praznih proti morju. Zato je pa ta grad tudi tako trden, da ga še celó Turek ni mogel premagati in podreti. Večkrat je sicer poskušal in streljal na-nj s kanonami (topovi), pa ga ni mogel podreti. Enkrat se mu je vendar posrečilo, da mu je uže odbil vogal. Toda prebivalci so obesili hitro na tisti kraj rjuho, in so tako Turka prevarali, da je mislil, da ni grad še nič poškodovan. Ko je videl, da nič ne opravi, je odlazil.

Kaj bi imeli velblodi v tej pravljici pomeniti, je pač težko uganiti. Velblodi so sicer nenavadna prikazen v naših pravljicah. Menda je ta edina, v kateri se nahajajo.

J. Š.

Iz državnega zbora.

Govor poslanca gospoda Kluna

v zbornici poslancev 23. aprila za slovenske srednje šole.

(Konec.)

Pravim Nemcem pa, akoravno jih je pri nas tako malo, da še le na 23 Slovencev pride eden, se ni od Slovencev ničesar bati. Slovenec uže po svojih večletnih skušnjah vé, kako bridko je biti brez vseh pravic po naravi in državnih postavah mu pristojećih, on vé, da kar gré enemu po pravici, je spodobno tudi drugemu. Zato je deželni zbor kranjski v svoji narodni večini, katero so nasprotniki kot „non plus ultra“ nestrpljivosti in fanatizma razkričali po svetu, pri vseh postavah, ki so zahtevale kako izjemo za nemško prebivalstvo, to izjemo tudi vselej naredil; nemški Kočvarji to tudi dobro spoznajo in živé v najlepši prijaznosti s svojimi slovenskimi sosedi, zato tudi vse s Kranjskega po svetu zagnano vpitje o zatiranju Nemcev ne